

Arbets- och företagsnämnden

Nytt regelverk gällande etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare

Förslag till beslut

Arbets- och företagsnämnden noterar informationen till protokollet.

Sammanfattning

Från 1 januari 2018 gäller nya regler för nyanlända som får beslut om etableringsprogram genom Arbetsförmedlingen. Det nya regelverket innebär att samma regler och krav kommer att gälla för alla arbetslösa som är inskrivna i något arbetsmarknadspolitiskt program på Arbetsförmedlingen. Regelverket kan få konsekvenser för kommunen i form av ökade kostnader inom ekonomiskt bistånd samt ökad efterfrågan på vuxenutbildningar. Konsekvenserna kan uppstå inom främst tre områden.

En sanktionstrappa införs som innebär att kund som inte deltar i sin planering i den utsträckning som förväntas riskerar att bli av med sin ersättning från en till 45 dagar. Detta kan få konsekvenser för kommunen i form av ökade kostnader inom ekonomiskt bistånd.

Personer med arbetsförmåga understigande 25 procent har tidigare inte kunnat få etableringsersättning. Till skillnad från det tidigare regelverket innehåller den nya etableringsförordningen ingen bedömning av individens prestationsförmåga. I det förändrade regelverket ingår denna målgrupp som nu har rätt till etableringsersättning samt rehabiliterande insatser från Arbetsförmedlingen. Detta kan få positiva effekter för kommunen i form av minskat ekonomiskt bistånd. Detta omfattar dock ett fåtal personer.

Det tredje området gäller ungdomar mellan 18 till 19 år, som tidigare omfattats av etableringsprogrammet. Målgruppen justeras till åldern 20–64 år i nya regelverket, vilket medför att ungdomar mellan 18 och 19 år inte längre har rätt till etableringsersättning. För Nackas del skulle det beröra sex personer i dagsläget.

Ärendet

Från 1 januari 2018 gäller nya regler för nyanländas etablering på arbetsmarknaden. Det innebär att i stort sett samma regler och krav kommer att gälla för alla arbetslösa som är inskrivna i arbetsmarknadspolitiska program på Arbetsförmedlingen. Dagens etableringsuppdrag görs om till ett arbetsmarknadspolitiskt program, etableringsprogrammet. Förändringarna gäller för alla som får beslut om etableringsprogram från den 1 januari 2018, vilket också inkluderar de som söker om förlängt uppehållstillstånd.

Alla arbetsmarknadspolitiska program är konstruerade på så sätt att en arbetsmarknadspolitisk bedömning ska göras innan individen anvisas till programmet. Det betyder att en anvisning får göras endast om den framstår som lämplig både för den enskilde och ur ett övergripande arbetsmarknadspolitiskt perspektiv. Vid framtagandet av regelverket har regeringens utgångspunkt varit att etableringsprogrammet även fortsatt kommer att bedömas vara rätt väg in i samhället för de allra flesta nyanlända. Avsikten är, precis som tidigare, att i princip alla nyanlända bör omfattas av etableringsinsatser så länge de har möjlighet att tillgodogöra sig några av de insatser som finns i programmet. Det inkluderar även rehabiliterande insatser, om individen har sådana behov.

Det nya regelverket består i huvudsak av lagen (2017:584) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare samt två förordningar, dels förordning (2017:820) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare, dels förordning (2017:819) om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser.

Vem kan vara inskriven i etableringsprogrammet?

De nya reglerna gäller nyanlända som skriver in sig på Arbetsförmedlingen från och med den 1 januari 2018. Reglerna gäller även de personer som söker förlängt uppehållstillstånd. För dessa personer kan det uppstå glapp, vilket kan leda till ökat behov av ekonomiskt bistånd. Det gamla regelverket kvarstår för kunder som redan har en etableringsplan. Därmed kommer Arbetsförmedlingen att ha två parallella regelverk för deltagare i etableringen fram till 31 december 2019.

Målgruppen justeras till åldern 20–64 år. Tidigare har 18–19-åringar som saknar föräldrar i landet också haft möjlighet att få en etableringsplan. Ambitionen är dock att denna grupp i första hand ska fullgöra sin gymnasieutbildning. Hur många kunder i denna åldersgrupp som kommer till kommunen kommande år och som inte kommer att gå på ungdomsgymnasiet är svårt att beräkna. Detta kan få ekonomiska konsekvenser i form av ekonomiskt bistånd.

Till skillnad från det tidigare regelverket innehåller den nya etableringsförordningen ingen bedömning av individens prestationsförmåga. Avsikten är dock, precis som tidigare, att i princip alla nyanlända bör omfattas av etableringsinsatser så länge de har möjlighet att tillgodogöra sig några av de insatser som finns i programmet. Det inkluderar även rehabiliterande insatser, om individen har sådana behov. Personer som bedöms ha mindre

än 25 procents arbetsförmåga har tidigare inte varit inskrivna i etableringsprogrammet och kommunen har både utbetalat ekonomiskt bistånd samt kostnader för rehabiliterande insatser. Denna grupp kommer nu att omfattas av etableringsersättning samt rehabiliterande insatser från arbetsförmedlingen om kunderna kan tillgodogöra sig Arbetsförmedlingens insatser. Denna grupp har hittills uppgått till mellan två till fem personer sedan 2016. Hur många kunder i denna grupp som kommer till kommunen kommande år är svårt att beräkna. Detta kan komma att minska behovet av ekonomiskt bistånd och kostnader för rehabiliterande insatser för kommunen.

Förändringar gällande etableringsersättning

Det nya regelverket innebär inga förändringar i ersättningsnivåerna till individerna.

Regelverket innebär dock att Försäkringskassan inte bara kommer att ansvara för utbetalningar av aktivitetsstöd och utvecklingsersättning, utan också tar över handläggningen av etableringsersättningen. Med den nya ersättningsförordningen följer nya regler för ansökan om ersättning hos Försäkringskassan för samtliga inskrivna i program på Arbetsförmedlingen.

Alla som deltar i etableringsprogrammet ska ha en planering (handlingsplan). En nyhet är att nyanlända, precis som andra arbetssökande, ska lämna in aktivitetsrapporter varje månad för att få sin etableringsersättning. Tidigare har nyanlända aktivitetsrapporterat var sjätte månad. I rapporten ska de berätta vad de har gjort för att komma närmare ett arbete eller en utbildning. Den som inte har gjort det man har kommit överens om i sin handlingsplan riskerar sanktioner i form av varningar och indragen ersättning enligt en förutbestämd sanktionstrappa. Detta kan komma att innebära ökat behov av ekonomiskt bistånd.

Om deltagaren blir sjuk kan hen behålla sin ersättning, men måste sjukanmäla sig till Arbetsförmedlingen första sjukdagen. Deltagaren riskerar i annat fall att förlora sin ersättning för hela sjukperioden. Om deltagaren är sjukfrånvarande mer än sju dagar måste hen lämna ett läkarintyg till Försäkringskassan för att kunna få fortsatt ersättning. Den sökande anmäler tillfällig vård av barn eller vård av närstående till Försäkringskassan. Det är viktigt att den arbetssökande även meddelar Arbetsförmedlingen att de är hemma för vård av barn, annars kan den sökande drabbas av varning eller avstängning från ersättning. Detta gäller även om de är frånvarande från exempelvis svenska för invandrare eller samhällsorienteringen.

Tid i programmet

Det tidigare konstruktionen med olika former av överhoppningsbar tid försvinner. I stället kan individen ta del av 24 månaders heltidsinsatser, alternativt insatser på hel- och deltid som motsvarar 24 månaders insatser. Insatserna kan ges inom en 36-månadersperiod, räknat från handlingsplanens upprättande. Det innebär en avsevärd förenkling av regelverket.

Utbildningsplikt

De nya reglerna innebär att den som har en kort utbildning ska kunna anvisas till en reguljär utbildning, om den arbetssökande inte kan matchas mot ett arbete på grund av den korta utbildningsbakgrunden. Syftet är att motivera fler nyanlända att studera, för att stärka sina möjligheter på svensk arbetsmarknad.

Utbildningsplikten innebär att alla nyanlända som tar del av Arbetsförmedlingens etableringsinsatser, och som bedöms vara i behov av utbildning för att få ett arbete, kan anvisas att söka och ta del av utbildning. Genom utbildningsplikten tydliggörs individens ansvar att inom ramen för etableringen skaffa sig de kunskaper som krävs för att kunna matchas mot arbete eller tillgodogöra sig arbetsmarknadspolitiska insatser, alternativt delta i fortsatta studier. Detta kan komma att medföra ökade kostnader.

Många nyanlända har kort utbildning och en del saknar tillräckliga kunskaper för att kunna matchas mot arbete. Etableringsinsatserna ska då i huvudsak bestå av reguljära studier på heltid. För att utbildningsplikten ska kunna realiseras behöver ett mer anpassat utbildningsinnehåll tas fram, med inriktning på grundläggande kunskaper (till exempel läsa, skriva och räkna). Regeringen har därför gett Skolverket i uppdrag att föreslå hur utbildningen inom kommunernas vuxenutbildning kan utvecklas i detta avseende. Regeringen avser återkomma i frågan om vidare reglering.

Etableringsinsatser

De etableringsinsatser som erbjuds är i stort desamma som tidigare. En skillnad jämfört med tidigare är dock att även eftergymnasial utbildning ingår som en insats i det nya etableringsprogrammet. En annan skillnad är att regeringen gör förstärkt arbetsträning tillgänglig även för deltagare i etableringsprogrammet.

Arbetsträning innebär att den nyanlände får arbetsträna på en arbetsplats. Arbetsträning får anordnas av den arbetsgivare som Arbetsförmedlingen ingår överenskommelse med. Insatsen får pågå under högst sex månader. Förstärkt arbetsträning innebär att den nyanlände erbjuds en arbetsplats för utredning av arbetsförmåga eller för arbetsträning. Förstärkt arbetsträning får anordnas efter överenskommelse med Arbetsförmedlingen. Arbetsgivaren har inget inflytande över vilken person som erbjuds insatsen. Förstärkt arbetsträning får pågå under högst tolv månader.

Ekonomiskt stöd lämnas till den som anordnar arbetsträning eller förstärkt arbetsträning. Arbetsförmedlingen beslutar om stödet samt betalar ut.

Varning och avstängning

Den som är inskriven i etableringsprogrammet kommer att omfattas av samma regler som andra deltagare i arbetsmarknadspolitiska program. Det innebär att en deltagare kan varnas

eller stängas av från sin rätt till ersättning om hen missköter sig, förlänger sin tid i arbetslöshet eller orsakar sin arbetslöshet.

Ekonomiska konsekvenser

Det nya regelverket innebär ekonomiska konsekvenser för kommun i form av risk för ökade kostnader i form av ekonomiskt bistånd och kostnader för utbildningsinsatser. Det är i dagsläget mycket svårt att uppskatta hur stor ökningen kan komma att bli.

Konsekvenser för barn

Det nya regelverket för etableringsinsatser medför inga konsekvenser för barn.

Carina Filipovic
Enhetschef
Arbets- och företagsenheten

Maria Palme
Biträdande enhetschef
Arbets- och företagsenheten